

Opinnäytetyö

Liiketalouden koulutusohjelma

Tradenomi

Reetta Koirikivi

Opettajan ja rehtorin oikeus tarkastaa ja ottaa haltuun oppilaan henkilökohtaista omaisuutta sekä tämän oikeuden käyttö Kouvolan yläkouluissa

2014

Tekijä (tekijät)	Tutkinto	Aika
Reetta Koirikivi	Oikeustradenomi	Joulukuu 2014
Opinnäytetyön nimi Opettajan ja rehtorin oikeus tarkastaa ja ottaa haltuun oppilaan henkilökohtaista omaisuutta sekä tämän oikeuden käyttö Kouvolan yläkouluissa		32 sivua 8 liitesivua
Toimeksiantaja Kouvolan Kaupunki		
Ohjaaja Lehtori Päivi Ollila		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Perusopetuslaki muuttui 1.1.2014 ja muutoksen myötä peruskoulujen opettajien ja rehtorien keinoja koulurauhan turvaamiseksi lisättiin. Perusopetuslain 36. d §, 36. e § sekä 36. f § antoivat opettajille ja rehtoreille oikeuden tarkastaa oppilaan repun, taskut sekä muut oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat, ottaa haltuun oppilaan hallussaan pitämät kielletyt esineet ja aineet sekä tarpeen vaatiessa käyttää voimakeinoja kyseisen kielletyn tai vaarallisen esineen tai aineen haltuunottamiseksi.</p> <p>Tutkimuksessa tutkittiin tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttöä ja käytön useutta Kouvolan yläkouluissa. Tämän vuoksi 3. – 13. marraskuuta Kouvolan kaupungin yläkoulujen opettajille ja rehtoreille toteutettiin kyselytutkimus, jossa selvitettiin opettajien ja rehtoreiden omia kokemuksia koskien lakimuutosta. Tuloksia analysoitiin kvantitatiivisin menetelmin, mutta myös kvalitatiivisen tutkimuksen analysointikeinoja hyödynnettiin.</p> <p>Teoriapohjana käytettiin lähinnä hallituksen esityksiä perusopetuslain muuttamisesta, perustuslakivaliokunnan lausuntoja, perusopetuslakia ja perustuslakia. Myös muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta hyödynnettiin aiheen ajankohtaisuuden esittelyssä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella Kouvolan yläkoulut ovat rauhallisia, eikä opettajilla tai rehtoreilla ole ollut tarvetta käyttää heille suotuja oikeuksia usein. Alueellisia yhtenevyyksiä koulujen väliltä ei löytynyt, joten koulun sijainnilla ei näytä olevan merkitystä siihen, kuinka paljon tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta joudutaan käyttämään. Haltuunotot ja tarkastukset eivät myöskään kohdistu yhteen tiettyyn luokka-asteeseen.</p>		
<p>Asiasanat perusopetuslaki, tarkastusoikeus, haltuunotto-oikeus, voimankäyttöoikeus</p>		

Author (authors) Reetta Koirikivi	Degree Bachelor of Business Administration	Time December 2014
Thesis Title The right of a teacher and a principal to inspect and seize a student's personal belongings and application of this right in the upper comprehensive schools of Kouvola		32 pages 8 pages of appendices
Commissioned by The City of Kouvola		
Supervisor Päivi Ollila, Senior Lecturer		
<p>Abstract</p> <p>Finnish Basic Education Act changed in the beginning of the year 2014. This change expanded teachers' and principals' right to maintain comprehensive schools as peaceful as possible. Sections 36 d, 36 e and 36 f gave school staff new rights which included the right to inspect the belongings of a pupil, take over the forbidden objects and, if necessary, use force in order to take over the forbidden property.</p> <p>The theory basis of this thesis is based on the proposals of the Finnish Government, the statements of the Constitutional Law Committee and Finland's Constitutional Law and Basic Education Act.</p> <p>The objective of this thesis was to find out how and how often these new rights have been used in the upper comprehensive schools of the City of Kouvola. The research was conducted by a survey that was sent to teachers and headmasters of upper comprehensive schools who were asked about their own experiences considering the change of the act.</p> <p>Results of the survey were analyzed mainly by quantitative methods. Qualitative methods were also used because of the few open questions this survey included.</p> <p>The results of the survey show that the upper comprehensive schools of Kouvola are quite calm. Teachers and headmasters haven't had any need to use the right granted for them often. Any regional similarities weren't discovered and therefore it's possible to state that the location of a school doesn't seem to have any effect on how much the rights are being used. The results also show that inspections and seizures do not fall on any specific school year.</p>		
Keywords Basic Education Act, inspection, seizure, comprehensive school		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Taustaa.....	6
1.2	Aiheen ajankohtaisuus.....	7
1.3	Opinnäytetyön tavoite.....	8
1.4	Tutkimuksen toteuttaminen.....	8
2	Perusopetuslaki ennen vuotta 2014.....	10
2.1	Luokasta tai muusta opetustilasta poistaminen.....	10
2.2	Oppilaan hallussaan pitämät kielletyt esineet.....	11
2.3	Kuvitteellinen tilanne ennen vuoden 2014 lakimuutosta.....	12
3	Perusopetuslaki vuonna 2014.....	12
3.1	Tarkastamisen ja haltuunoton yleiset periaatteet.....	13
3.2	Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat.....	14
3.3	Oikeus ottaa haltuun esineitä ja aineita.....	15
3.4	Opettajan ja rehtorin oikeus käyttää voimakeinoja.....	15
3.5	Kuvitteellinen tilanne lakimuutoksen jälkeen.....	16
4	Tutkimuksen esittely ja tulokset.....	17
4.1	Perustiedot vastaajista.....	18
4.2	Tietoisuus lakimuutoksesta ja pykäliin liittyvistä määritelmistä.....	18
4.3	Tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttö sekä voimakeinot.....	20
4.3.1	Tilanteet, joissa oppilaan on epäilty tai todettu pitävän hallussaan jotakin kiellettyä.....	20
4.3.2	Tilanteet, joissa esineitä tai aineita on jouduttu ottamaan haltuun.....	22
4.3.3	Tilanteet, joissa voimakeinojen käyttö on ollut tarpeellista.....	23
4.4	Kohdistuminen eri luokka-asteisiin.....	24
4.5	Lakimuutoksen merkittävyys.....	25
5	Tutkimustulosten analysointi.....	26
5.1	Ammatissaoloajan vaikutus tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttöön.....	26
5.2	Alueelliset eroavaisuudet.....	28
5.3	Tarkastusten ja haltuunottojen useus.....	30

6	Pohdinta	31
---	----------------	----

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Perustiedot vastaajista sekä tarkastusten ja haltuunottojen useus

Liite 3. Tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttö koulukohtaisesti

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Perusopetuslakiin on 2000-luvulla tullut useita muutoksia, joiden tarkoituksena on ollut parantaa koulujen työrauhaa. Käytännössä ne ovat lisänneet opettajien ja rehtorien toimivaltaa sekä voimankäyttöoikeuksia tilanteissa, joissa oppilas käyttäytyy uhkaavasti tai vaarantaa muiden oppilaiden työrauhan. Vuonna 2003 opettajan ja rehtorin kurinpidollisia oikeuksia lisättiin ja oppituntia häiritsevän oppilaan luokasta poistaminen sallittiin. Vuoden 2014 alussa voimaan astui perusopetuslainmuutos, joka toi mukanaan pykälät 36 d, 36 e ja 36 f. Nämä pykälät koskevat opettajan ja rehtorin oikeutta ottaa haltuun oppilaalla olevia esineitä ja aineita, oikeutta tarkastaa oppilaan tavarat sekä haltuunoton ja tarkastamisen yleisiä periaatteita. Opinnäytetyössäni keskityn vuoden 2014 mukanaan tuomiin oikeuksiin ja niiden käyttöön Kouvolan yläkouluissa.

Vasta tämän vuoden alussa voimaan astunut laki on merkittävä siltä kannalta, että aiemmin opettajien ja rehtorin toimivalta tarkastaa oppilaan tavarat oli huomattavan paljon suppeampi. Jos oppilas laittoi esineen, joka oli oppilaalle itselleen tai muille oppilaille vaarallinen, laukkuunsa, ei opettaja tai rehtori voinut käytännössä ottaa haltuunsa kyseistä esinettä, koska opettajalla tai rehtorilla ei ollut oikeutta tutkia tai tarkastaa oppilaan omaisuutta. Voimakeinojen käyttö näissä tilanteissa ei ollut sallittua opettajalle eikä rehtorille, ja mikäli oppilaalla oli hallussaan jotakin yleistä turvallisuutta vaarantavaa eikä hän suostunut sitä luovuttamaan, tuli paikalle kutsua poliisi. (HE 66/2013, 47.)

Onkin mielenkiintoista selvittää, kuinka paljon yläkouluissa on tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta käytetty, ja jos sitä on käytetty, niin millä lailla. Toimeksiantaja Kouvolan kaupunki lähti mielellään mukaan tutkimukseeni, sillä tämä tutkimus antaa myös heille mahdollisuuden saada selvää tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käytöstä ja siitä, tarvitseeko peruskoulujen henkilökunta lisää ohjeistusta oikeuksien käyttämisestä.

1.2 Aiheen ajankohtaisuus

Perusopetuslain muutos astui voimaan 1.1.2014. Aihe on siis ajankohtainen vasta voimaan tulleen lakimuutoksen myötä, mutta uusi laki on ollut jo sen aikaa voimassa, että sen käytöstä on kouluissa joitakin kokemuksia. Siksi nyt onkin hyvä selvittää, onko lakimuutoksesta koettu olleen hyötyä, ja miten sitä on käytännössä sovellettu.

Aiheen ajankohtaisuutta on helppo konkretisoida tosielämän esimerkillä. Viime vuoden huhtikuussa sattui tapaus, jossa helsinkiläisen Alppilan yläasteen opettaja oli poistanut huutavan ja vastustelevan oppilaan ruokalasta työntämällä (mtv.fi 2013a). Kyseisen koulun rehtori teki asiasta tutkintapyyntöä poliisille, koska hän katsoi, että opettaja oli käyttänyt tilanteessa liian rajuja voimakeinoja. Toisessa mtv.fi:n uutisessa oppilasta työntänyt Alppilan yläasteen opettaja toteaa, että ”opettajat eivät itsekään tiedä, mitä he saavat tehdä, oppilaat taas luulevat, että he ovat täysin koskemattomia” (mtv.fi 2013b).

Tämä tapaus sattui siis ennen lakimuutosta, jolloin opettajan oikeus käyttää voimakeinoja oli suppeampi. Vuonna 2003 voimaan tulleen perusopetuslain 36. b §:n 2. momentin mukaan ”jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen”. Opettajan omaan harkintaan jää, millaisia ovat ”välttämättömät voimakeinot”. Kuten Alppilan yläasteenkin tapauksessa, oppilaan poistamisessa oli useita eri mielipiteitä voimakeinojen määrän sopivuudesta. Juuri tämä kertoi lain epäselvyydestä.

Opettaja-lehden artikkelissa Lupa puuttua (2014) haastateltu Opetusalan ammattijärjestön (OAJ) kehittämispäällikkö Nina Lahtinen sanoo, että ammattijärjestössä ollaan erittäin mielissään lakimuutoksesta. Lahtinen toteaa, että jotkut oppilaista olivat erittäin tietoisia siitä, millainen opettajan toiminta oli laillista ja millainen laitonta. Esimerkkinä Lahtinen mainitsee, että oppilas saattoi huomauttaa opettajaa siitä, ettei esimerkiksi eräänlaisten ”kännykkäparkkien” käyttö ollut lainmukaista. Lakimuutoksella saatiin yksinkertaistettua oppitunnin rauhoittamista opetusta varten: haastattelussa Lahtinen toteaa opettajien tiedossa olleen, että usein oppituntia häiritsevät oppilaat olisivat rauhoittuneet jo

sillä, että heiltä olisi otanut kännykän tai energiajuomatölkin pois, mutta valittavasti ennen lakimuutosta tämä ei ollut vielä mahdollista. (Tikkanen 2014, 10–11.)

1.3 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, onko Kouvolan kaupungin yläkouluisa jouduttu käyttämään lakimuutoksen tuomaa tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta. Opinnäytteessäni tutkin, kuinka paljon ja miten näitä oikeuksia on hyödynnetty. Tavoitteena on tehdä selvitys siitä, millaisia tavaroita on otettu haltuun, kuinka usein ja kokevatko opettajat, että haltuunotot ja tarkastukset kohdistuvat jollekin tietylle luokka-asteelle.

Tavoitteena on, että Kouvolan kaupunki saisi opinnäytetyöni avulla selvityksen tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käytöstä. Tutkimus kartoittaa tarkastustapoja sekä tarkastusten useutta. Huomiota kiinnitetään myös opettajien tarpeeseen käyttää voimakeinoja vaarallisen esineen tai aineen haltuunottamiseksi.

Tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käytön kartoittamisen avulla pyrin siihen, että tutkimuksesta muodostuisi Kouvolan kaupungille selvitys, joka auttaisi kaupunkia luomaan peruskouluihin yhtenäisen tarkastus- ja haltuunottokäytännön. Tämä edistäisi toimintaa, joka turvaa oppilaan perustuslain mukaiset oikeudet kyseisissä tilanteissa sekä vahvistaa opettajan uskallusta käyttää hänelle suotua oikeutta.

1.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyön aihe rajataan koskemaan vain Kouvolan yläkouluja opettajien ja rehtoreiden suuren määrän vuoksi. Tiedon kerääminen sekä alakouluista että yläkouluista ei ole tarkoituksenmukaista, sillä kouluympäristöinä nämä kaksi ovat vertailukelvottomia oppilaiden eri-ikäisyyden sekä iän tuoman henkisen kehityksen myötä. Tutkimus, jossa hyödynnetään opettajien ja rehtoreiden kokemuksia ja havaintoja sekä ala- että yläkouluista, ei tuota tarpeeksi tarkkaa ja hyödyllistä tietoa.

Opinnäytetyötä varten toteutetaan survey-tutkimus. Kyseinen tapa kerätä tietoa on tehokas varsinkin silloin, kun tutkittavia on paljon (Heikkilä 2008, 19). Tarkoituksena on tehdä yläkoulujen opettajille ja rehtoreille lomakekysely, joka toteutetaan yhteistyössä Kouvolan kaupungin kanssa. Yhteistyö ilmenee niin, että kysely lähetetään opettajille sekä rehtoreille Kouvolan koulujen käyttämän hallinto-ohjelma Wilman kautta.

Tutkimuksen tavoitteena on, että kyselyn avulla saadaan otos Kouvolan kaupungin yläkoulujen opettajien sekä rehtoreiden kokemuksista ja havainnoista perusopetuslain muutoksesta sekä muutoksen tuomista oikeuksista. Tavoite on, että opinnäytetyön avulla Kouvolan kaupunki saa luotua käytännön, jolla parannetaan koulujen työrauhaa ja luodaan turvallisempi oppimisympäristö.

Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kyselyn tuloksia analysoidaan lähinnä kvantitatiivisin menetelmin. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus vastaa kysymyksiin mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. Kvantitatiivinen tutkimus sopii erityisesti tutkimuksiin, jossa otos on suuri. Aineistoa kerätessä tapana on käyttää kyselylomaketta, jossa on valmiit vastausvaihtoehdot. Määrällisen tutkimuksen avulla selvitetään yleensä nykytilanne, ei niinkään syitä, jotka ovat tilanteeseen johtaneet. (Heikkilä 2008, 16–17.)

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Koska kyselylomake sisältää myös avoimia kysymyksiä, ei voida puhua ainoastaan tilastollisesta tutkimuksesta. Senpä vuoksi vastauksia tulee arvioida osin myös kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla selvitetään yhteisön, tässä tapauksessa Kouvolan kaupungin yläkoulujen opettajien ja rehtorien arvoja ja asenteita sekä odotuksia ja tarpeita uudesta lakimuutoksesta. (Heikkilä 2008, 16.)

Kvalitatiivinen tutkimus sopii erityisen hyvin toiminnan kehittämiseen (Heikkilä 2008, 16). Uuden lakimuutoksen myötä koulujen henkilökunnan toiminta ei välttämättä ole vielä täysin yhdenmukaista eikä haltuunotto- ja tarkastustoimenpiteille ole selkeää käyttämisohjetta. Tutkimuksen avulla saadaan tietoon, kuinka tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta on käytetty ja mikä mahdollisesti on

jäänyt epäselväksi. Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista antaa pontta esimerkiksi yhteisön sisäisille jatkotutkimuksille (Heikkilä 2008, 16).

2 PERUSOPETUSLAKI ENNEN VUOTTA 2014

Vuonna 2003 perusopetuslakiin lisättiin säännöksiä oppilaiden kurinpidosta. Näillä säännöksillä selkeytettiin muun muassa jälki-istuntojen järjestämistä ja suorittamista, erottamista määrääjäksi ja opettajan oikeutta määrätä oppilas poistumaan luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta.

2.1 Luokasta tai muusta opetustilasta poistaminen

Vuoden 2003 muutoksen yhteydessä lakiin kirjattu perusopetuslain 36. b § säätää opettajan ja rehtorin oikeudesta poistaa oppilas luokasta tai muusta koulun tilasta. Ennen tätä lakimuutosta koulun rehtorilla tai opettajalla ei ollut käytännössä minkäänlaista keinoa poistaa vastarintaa tekevää oppilasta luokasta ilman poliisin apua. Lakimuutos antoi opettajalle sekä rehtorille oikeuden suhteellisuusperiaatteen mukaisesti poistaa oppilas luokkatilasta tai muusta vastaavasta tilasta, mikäli oppilas ei vapaaehtoisesti noudattanut poistumiskäskyä ja koetti vastarintaa tekemällä estää tilasta poistamisen. Opettajalla ja rehtorilla oli lain myötä oikeus käyttää ”sellaisia oppilaan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirinnän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen”. Voimankäyttövälineiden käyttäminen poistettaessa luokasta oli kiellettyä. (Perusopetuslaki 36. b §, 3–4 mom.).

Vaikka opettajan ja rehtorin voimankäyttöoikeus nähtiin tervetulleena, koettiin se myös ongelmallisena. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan opettajan ja rehtorin voimankäyttöoikeus ei kuitenkaan ollut ristiriidassa perustuslain mukaisen lailla säätämisen vaatimuksen ja mielivaltaisuuden kiellon kannalta. Samassa lausunnossa perustuslakivaliokunta kuitenkin totesi, että taitamaton voimankäyttö voi helposti johtaa voimakeinojen käytön liioitteluun. Tämän vuoksi valiokunta suositteli voimakeinoja käytettävän vain hyvin harvoin ja eh-

dottikin lausunnossaan, että lakiin olisi aiheellista lisätä oppilaitoksen oikeus saada virka-apua poliisilta. (PeVL 70/2002 2003, 4.)

Mikäli oppilas käyttäytyi oppituntia häiritsevästi ja oli tarpeen poistaa luokasta, jäi poistettu oppilas luonnollisesti paitsi opetuksesta. Perusopetuslain 30. §:n mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta. Luokasta poistaminen poisti oppilaalta kyseisen oikeuden, mutta koska kyseessä oli kuitenkin vain oppilaan oikeus saada opetusta, voitiin tämä oikeus evätä oppilaalta, mikäli hän käyttäytyi järjestyssääntöjen vastaisesti. Oikeutta opetukseen ei silti saanut evätä kevein perustein. Hyväksyttävät syyt olivat toisen oppilaan ilmeinen vaaraan joutuminen, koulussa työskentelevän henkilön turvallisuuden kärsiminen oppilaan uhkaavan käytöksen vuoksi ja opetuksen kohtuuton häiriintyminen oppilaan häiritsevän käytöksen vuoksi (HE 205/2002, 18).

2.2 Oppilaan hallussaan pitämät kielletyt esineet

Vuoden 2013 loppuun asti voimassa olleen perusopetuslainsäädännön mukaan opettajalla ei ollut oikeutta ottaa haltuunsa oppilaalla ollutta esinettä ilman kyseisen oppilaan suostumusta. Vuoden 2003 lakimuutos ei siis mahdollistanut oppilaan henkilökohtaisen, häiriötä tai vaaraa aiheuttavan omaisuuden tarkastamista, vaikka tämä olisikin huomannut, että oppilas säilytti laukussaan esimerkiksi teräasetta, alkoholia tai tupakkatuotteita. Opettajan tuli pyytää oppilasta antamaan esine tai aine pois, mutta mikäli oppilas ei pyydettyä näin tehnyt, ainoiksi keinoiksi opettajalle jäi oppilaan poistaminen luokasta tai muusta opetustilasta tai pyytää paikalle poliisi.

Vuoden 2003 perusopetuslainsäädännön muutoksessa ei annettu opettajalle oikeutta tutkia oppilaan laukkua tai taskuja, koska katsottiin, että tällöin opettaja kajoaa oppilaan perustuslain 7. §:n mukaiseen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Kyseinen perustuslain 7. §:n 3. momentti määrää, että ihmisen ”henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta”. Oppilas sai siis pitää hallussaan olevan omaisuuden, mutta oppilas voitiin opettajan tai rehtorin toimesta tilanteesta riippuen joko poistaa luokasta tai tarvittaessa koko koulun alueelta.

2.3 Kuvitteellinen tilanne ennen vuoden 2014 lakimuutosta

Oppilaat pelaavat koulun välitunnilla jalkapalloa ja eräs oppilaista puhkaisee pallon kotoaan mukaansa ottamallaan linkkuveitsellä. Välituntivalvojana toimiva opettaja ei tätä näe, mutta todisteina linkkuveitsestä ovat kuitenkin puhkotu pallo ja muiden oppilaiden kertomukset.

Välitunti päättyy ja oppilaat palaavat sisätiloihin oppitunneille. Pallon puhkaissut oppilas kertaa sisällä järjestäjänä olleelle luokkatoverilleen, kuinka hän oli puhkaissut pallon vain yhdellä veitsen iskulla ja samalla esittelee tälle linkkuveistään. Juuri luokkaan astunut opettaja kuulee ja näkee tämän, ja pyytää oppilasta luovuttamaan linkkuveitsen hänelle. Oppilas ei tätä kuitenkaan tee, vaan työntää linkkuveitsen taskuunsa ja tokaisee: ”Täältä sinä et sitä saa ottaa!”. Oppilas palaa käskystä omaan pulpettiinsa ja opettaja jää pohtimaan vaihtoehtojaan. Tällä hetkellä tilanne kuitenkin opettajan silmin vaikutti siltä, että oppilas rauhoittui ja jätti linkkuveitsensä loppupäiväksi rauhaan. Hän päättää, että mikäli oppilas vielä jatkaa uhkaavaa käytöstään, olisi aika soittaa poliisi paikalle.

3 PERUSOPETUSLAKI VUONNA 2014

Seuraava perusopetuslainmuutos astui voimaan vuoden 2014 alussa. Perusopetuslakimuutoksen tarkoituksena oli tehdä perusopetuslaista ajankohtaisempi. Ajankohtaistamisella pyrittiin siihen, että perusopetuslaki vastaisi muutunutta kouluympäristöä. Matkapuhelimet ja energiajuomat peruskouluissa, varsinkin yläkouluissa, olivat jo ennen muutosta arkipäivää. Täten niistä aiheutui yhä enemmän häiriöitä opetukselle.

Tämän lakimuutoksen yhteydessä opettajille ja rehtoreille annettiin oikeus tarkastaa oppilaan tavarat ja tarvittaessa ottaa ne haltuun, mikäli oppilaalla todetaan olevan hallussaan jotakin sellaista, joka häiritsee opetusta tai oppimista. Hallituksen esityksen mukaan sanamuoto ”on ilmeistä” riittäisi tarkastusoikeuden käyttämiseen. Opettajan oma näköhavainto, oppilaan käyttäytyminen sekä muuten saatu luotettava tieto tarkoittaa ilmeistä toteamista. Oppilaan tar-

kastaminen niiden esineiden ja aineiden osalta, joiden hallussapito on oppilaalta jossakin toisessa laissa kiellettyä, on sallittua. Oppilaan tavaroiden tarkastaminen ei käsitä vain oppilaan välittömässä hallussa olevia tavaroita, vaan myös oppilaan hallinnassa olevaa koulun säilytystä, esimerkiksi pulpettia tai säilytyslokeroa. (HE 66/2013, 49.)

Kuten aiemmin on todettu, oppituntia häiritsevä oppilas voitiin aiemmin ainoastaan poistaa luokasta tai muusta opetustilasta tarvittaessa voimakeinoja käyttäen, mutta lakimuutoksen myötä opettajien ja rehtorien voimankäyttöä koskevia oikeuksia laajennettiin koskemaan esineiden ja aineiden haltuunottoa.

3.1 Tarkastamisen ja haltuunoton yleiset periaatteet

Tarkastus- ja haltuunotto-oikeus perustuu perusopetuslain 29. §:ään, joka lähtee siitä, että jokaisella oppilaalla tulee olla oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. 29. §:n 2. momentissa selostetaan ne asiat, joiden tuominen kouluun on oppilaalta kielletty. Näitä ovat sellaiset esineet ja aineet, joiden ”hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä”. Tällaisia lakeja ovat järjestyslaki, ampuma-aselaki sekä alaikäisten osalta tupakkalaki sekä alkoholilaki (HE 66/2013, 47–48). Jotta oppilaan omaisuuden tarkastaminen on opettajalle tai rehtorille sallittua, tulee esineen tai aineen sopia edellä mainittuun määritelmään.

Perusopetuslain 36 f §:ssä on selostettu, kuinka tarkastus- ja haltuunotto-toimenpiteet tulee suorittaa. Pykälän mukaan toimenpiteiden tulee tapahtua mahdollisimman turvallisesti ja hienotunteisesti eikä oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen saa puuttua enempää, kuin on tilanteen rauhoittamiseksi välttämätöntä. Hienotunteisuudella tarkoitetaan sitä, tarkastajan tulee esinettä pois otettaessa ja tarkastusta tehtäessä ottaa huomioon oppilaan ihmisarvo, sukupuoli-identiteetti, yksityisyys ja fyysinen koskemattomuus. Esimerkiksi oppilaan vaatteita ei saa tunnustella esimerkiksi erogeenisiksi luokiteltujen alueiden päältä. Toimenpiteiden käyttö tulee kou-

luissa tehdä yhdenmukaiseksi suunnitelman tai ohjeistuksen avulla. (HE 66/2013, 50.)

3.2 Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

Tarkastusoikeutta koskevan 36 e §:n lähtökohtana on, että tarkastusoikeus koskee vain sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapito on lailla kiellettyä tai joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa oppilaalle itselleen tai muille oppilaille. Oikeus tarkastaa tavarat on voimassa silloin, kun kielletyn tai vaarallisen esineen tai aineen hallussapito on ilmeistä eikä oppilas luotettavasti osoita, että hänellä ei ole epäilyttäviä esineitä tai aineita hallussaan. (Perusopetuslaki 36. e § 1 mom.)

Kuten aiemmin on mainittu, ei opettaja ennen vuotta 2014 saanut tarkastaa oppilaan laukkuja tai taskuja, vaikka oppilaan olisi todettu pitävän hallussaan esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on oppilaalle kiellettyä. Opettajalla ei ollut oikeutta tarkastaa oppilaan laukkuja tai taskuja, vaikka opettajalla olisikin ollut vahva syy epäillä, että oppilas säilyttää niissä jotakin esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on vaaraksi oppilaalle itselleen tai muille oppilaille. Nyt, lakimuutoksen astuttua voimaan, opettajalla ja rehtorilla on oikeus käydä läpi oppilaan laukku tai reppu, mutta myös tämän hallinnassa oleva pulpetti sekä säilytyslokero. Oppilaan vaatteet on oikeus tarkastaa päällisin puolin. Tarkastusta suoritettaessa voimakeinoja ei ole sallittua käyttää (HE 66/2013, 48).

Perusopetuslain 36. e §:ssä säädetään lisäksi tarkastamisen toimenpiteistä. Oppilaalle tulee ilmoittaa tarkastuksen syy ennen tarkastuksen aloittamista. Tarkastajan tulee olla tarkastettavan oppilaan kanssa samaa sukupuolta ja olevan tarkastajan lisäksi paikalla tulee olla toinen koulun henkilökuntaan kuuluva täysi-ikäinen. Oppilas saa itse päättää, kuka tämä toinen henkilö on, mikäli kyseinen henkilö vain on saatavilla. Näillä säädöksillä pyritään vähentämään sitä, kuinka uhkaavana oppilas tarkastustilanteen kokee (HE 66/2013, 49). Edellä mainituista periaatteista voidaan kuitenkin poiketa, jos tarkastuksen kiireellinen luonne turvallisuuden kannalta niin vaatii.

3.3 Oikeus ottaa haltuun esineitä ja aineita

Lakiin kirjattu 36. d §, säättää opettajan ja rehtorin haltuunotto-oikeudesta. Haltuunotto-oikeus tarkoittaa, että rehtori tai koulun opettaja saa työpäivän aikana ottaa haltuun oppilaan omaisuutta, jonka hallussapito on lailla kielletty tai joka häiritsee opetusta tai oppimista. Haltuunotoksi ei lasketa sanallista kehotusta luovuttaa esine tai aine opettajalle. Kyseessä ei siis ole haltuunotto, mikäli opettaja pyytää oppilasta luovuttamaan esineen ja tämä antaa kyseisen esineen pois ilman, että opettajan tarvitsee asiaan muuten puuttua.

Opettaja tai rehtori saa ottaa oppilaan laukusta tai takin taskusta esineen tai aineen, jonka tämä on todennut olevan siellä. Haltuunotto voi tapahtua rauhallisesti yhteisymmärryksessä, jolloin opettaja tai rehtori ottaa esineen tai aineen haltuunsa esimerkiksi oppilaan pulpetista tai repusta. Mikäli oppilas vastarintaa tekemällä koettaa estää haltuunoton, voi opettaja tai rehtori tarvittaessa käyttää voimakeinoja esineen tai aineen haltuunottamiseksi.

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan 35/2013, että haltuunotto-oikeus ei ole ristiriidassa perustuslain 15. §:n 1. momentin omaisuuden suojaan koskevan säännöksen kannalta. Valiokunnassa oltiin sitä mieltä, että oppilaiden turvallisuuden ja koulurauhan turvaamiseen on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet.

3.4 Opettajan ja rehtorin oikeus käyttää voimakeinoja

Vuonna 2003 voimaan tulleita opettajan ja rehtorin voimankäyttöoikeuksia laajennettiin vuoden 2014 lakimuutoksella. Perusopetuslain 36. d §:ssä säädetään, että opettajalla ja rehtorilla on lakimuutoksen myötä oikeus käyttää niitä välttämättömiä voimakeinoja, jotka ovat suhteessa tilanteen vakavuuteen, uhkaavuuteen ja oppilaan ikään nähden. Keinojen tulee olla suhteessa niiden käytön tavoitteisiin nähden ja käytön tulee rajoittaa oppilaan perusoikeuksia mahdollisimman vähän, koska perusoikeuteen puuttuminen ei saa johtaa oppilaan kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin (HE 66/2013, 47). Voimakeinojen käyttöoikeudella pyritään turvaamaan niin oppilaiden kuin koulun henkilökun-

nankin perustuslain 7. §:n 1. momentissa tarkoitettu henkilökohtainen turvallisuus (PeVL 35/2013).

Mikäli oppilas käyttäytyy tunnilla uhkaavasti tai häiritsevästi käyttäen apunaan jotakin esinettä tai ainetta, joka vaarantaa oppilaan oman tai muiden oppilaiden turvallisuuden tai joka häiritsee oppimista ja opetusta, on koulun opettajalla ja rehtorilla oikeus käyttää voimakeinoja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti saadakseen esineen tai aineen haltuunsa (Perusopetuslaki 36. d § 2. mom). Voimankäyttövälineiden käyttäminen on ehdottomasti kiellettyä. Tämän muutoksen myötä oppilaan on mahdollista jäädä luokkaan ja osallistua opetukseen, koska ainoa keino oppitunnin rauhoittamiseksi ei enää ole luokasta poistaminen.

Voimakeinoja tulee kuitenkin käyttää vain harkitusti. Hallituksen esityksessä 66/2013 todetaan, että ”eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan perusoikeutta rajoittavan tai siihen puuttuvan sääntelyn tulee olla perusteiltaan hyväksyttävää ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa sekä välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen toteuttamiseksi”. Hyväksyttäviä ovat ne syyt, joilla suojellaan oppilaiden oikeutta turvalliseen oppimiseen ja oppimisympäristöön eikä käytettävissä ole muita, perusoikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja.

3.5 Kuvitteellinen tilanne lakimuutoksen jälkeen

Oppilaat pelaavat koulun välitunnilla jalkapalloa ja eräs oppilaista puhkaisee pallon kotoaan mukaansa ottamallaan linkkuveitsellä. Välituntivalvojana toimiva opettaja ei tätä näe, mutta todisteina linkkuveitsestä ovat kuitenkin puhkotu pallo ja muiden oppilaiden kertomukset. Välituntivalvojana toimiva opettaja käskää oppilaan luoksensa ja pyytää oppilasta luovuttamaan linkkuveitsen hänelle. Oppilas ei tätä kuitenkaan tee, joten opettaja pyytää paikalle toisen välituntivalvojan. Tämä kyseinen välituntivalvoja on mies, kuten pallon puhkaissut poikakin. Miesopettaja pyytää oppilasta luovuttamaan linkkuveitsen hänelle, mutta oppilas ei vielä kukaan suostu antamaan sitä pois. Uhmakas poika huutaa, ettei hän tee mitään, ennen kuin saa rehtorin paikalle.

Lakimuutoksesta tietoisena miesopettaja lähtee oppilas mukanaan sisälle ja rehtorin kansliaan. Miesopettaja kertoo rehtorille välitunnin tapahtumat ja kertoo oppilaalle, että hänen taskut tarkastetaan nyt, ellei hän vapaaehtoisesti anna veistä pois. Oppilas seisoo kansliassa tuppisuuna, joten miesopettaja tunnustelee hänen taskunsa päällisin puolin. Vasemmassa taskussa tuntuu selvästi linkkuveitsen muoto, minkä vuoksi hän kertoo oppilaalle ottavansa veitsen haltuunsa. Oppilas koettaa vastustella haltuunottoa juoksemalla kanslian ovelle, mutta loppujen lopuksi veitsi saatiin pois oppilaan hallusta, kun rehtori piteli oppilasta aloillaan opettajan ottaessa veitsen.

Oppilas pääsee palaamaan oppitunnille ajoissa ja miesopettaja lupaa kirjoittaa haltuunotosta kirjallisen selvityksen vielä saman päivän aikana. Rehtori soittaa heti tilanteen rauettua oppilaan huoltajille ja kertoo tapahtuneesta. Oppilaan isä lupaa tulla hakemaan poikansa koulusta ja samalla ottaa mukaansa linkkuveitsen, jonka poika oli salaa ottanut olohuoneen lipaston laatikosta.

4 TUTKIMUKSEN ESITTELY JA TULOKSET

Tutkimukseni toteutettiin yhteistyössä Kouvolan kaupungin kanssa 3.–13. marraskuuta. Vastausaikaa annettiin yhteensä kymmenen päivää. Webropolissa luotu kyselylomake (Liite 1) lähetettiin yleisenä linkkinä kaikille Kouvolan yläkouluissa työskenteleville opettajille ja rehtoreille kouluhallinto-ohjelma Wilman kautta. Vastauksia Kouvolan yläkoulujen 241 opettajalta ja rehtorilta saatiin yhteensä 67 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui näin 27,8 %.

Kyselyssä selvitettiin perustietoja vastaajista, kuten vastaajan sukupuoli, ammatissa oloaika sekä työskentelykoulu. Näiden tietojen lisäksi tutkittiin tietoisuutta perusopetuslain muutoksesta sekä siitä, kuinka laajasti opettajilla sekä rehtoreilla oli tiedossa lakimuutoksen tuomat oikeudet ja oikeuksien käyttötilanteisiin liittyvät lainmääritelmät.

Opettajilta ja rehtoreilta kysyttiin myös, kuinka paljon he ovat tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta käyttäneet ja millaisia esineitä oppilailla on ollut hallussaan. Näiden ohessa selvitettiin tarkastus- sekä haltuunottotilanteiden useutta ja sitä, ovatko opettajat ja rehtorit joutuneet tilanteeseen, jossa voimakeinojen käyttö on ollut välttämätöntä.

4.1 Perustiedot vastaajista

Sukupuolijakauma

67 vastaajasta 48 oli naisia, 17 miehiä ja kaksi ei kertonut sukupuoltaan (Liite 2). Sukupuolen määrittäminen oli tärkeää sen vuoksi, että saatujen vastausten perusteella selvitettiin, onko miesten ja naisten välillä eroa antamiensa vastausten suhteen.

Ammatissaoloaika

Vastaajien ammatissa oloaika tutkittiin, jotta saataisiin selville se, miten opettajan tai rehtorin työkokemus vaikuttaa oppilaan toimintaan. Kysymyksen tarkoituksena oli siis selvittää, lisääkö pidempi työssäoloaika opettajan tai rehtorin auktoriteettia ja vähentääkö se tilanteita, joissa tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksien käyttö on tarpeellista.

Eniten vastauksia saatiin 10–20 vuotta työskennelleiltä vastaajilta. Toiseksi eniten vastanneita oli 5–10 vuotta työskennelleiden joukossa ja kolmanneksi eniten vastauksia saatiin 20–30 vuotta työskennelleiltä vastaajilta. (Liite 2.)

Työskentelykoulu

Kysymys, joka koski vastaajan työskentelykoulua, kysyttiin, jotta mahdolliset alueelliset erot ja yhteneväisyydet eri koulujen välillä saataisiin selville. (Liite 2.)

4.2 Tietoisuus lakimuutoksesta ja pykäliin liittyvistä määritelmistä

66 vastaajasta kolme vastaajaa eivät olleet tietoisia lakimuutoksesta. Kysyttäessä olivatko vastaajat tietoisia kaikista laissa määritetyistä tarkastustilannetta koskevista periaatteista, 34 vastaajaa 67:stä kertoi olevansa tietoinen kaikista niistä.

Eniten epätietoisuutta vastaajien keskuudessa oli siitä, että tarkastajan tulee olla tarkastettavan kanssa samaa sukupuolta ja siitä, että oppilas saa halutesaan päättää toisen tarkastustilanteessa mukana olevan aikuisen. Kuusi vastaajaa ilmoitti olleensa epätietoisia siitä, että tilanteessa ylipäätään tulee olla paikalla toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Hienotunteisuuden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja yksityisyyden kunnioittaminen oli epäselvää yhdelle vastaajalle, kuten myös se, että oppilaalle on ilmoitettava tarkastuksen syy. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Tietoisuus tarkastusta koskevista periaatteista

	Vastaukset		% vastaajista
	N	%	
Tarkastuksessa on noudatettava hienotunteisuutta	1	1,9%	2,9%
Tarkastuksessa on kunnioitettava oppilaan henkilökohtaista koskemattomuutta ja yksityisyyttä	1	1,9%	2,9%
Oppilaalle on ilmoitettava tarkastuksen syy	1	1,9%	2,9%
Tarkastajan on oltava samaa sukupuolta tarkastettavan oppilaan kanssa	21	38,9%	61,8%
Tarkastajan lisäksi paikalla on oltava toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva	6	11,1%	17,6%
Paikalla on oltava läsnä oppilaan valitsema henkilökuntaan kuuluva, mikäli tämä niin pyytää	24	44,4%	70,6%
Yhteensä	54	100,0%	158,8%

Viisi vastaajaa 67:stä koki taulukossa 1 esitellyt lakiin pohjautuvat periaatteet vaikeaselkoisiksi. Periaatteet koettiin tulkinnanvaraisiksi ja sekaviksi. Tarkastusoikeus tulisi erään vastaajan mielestä laajentaa jokaisen opettajan oikeudeksi: ”jos opettajalla on syytä epäillä, että oppilaalla on jotain asiaankuulumatonta materiaalia hallussaan, oppilaalla pitäisi olla velvollisuus antaa kenen tahansa opettajan tarkastaa asia ilman oppilaan valintoja”.

Tarkastuseriaahteissa mainittu hienotunteisuus koettiin epäselväksi määritelmäksi ja eräs vastaaja viittaakin siihen, että ihmiset näkevät asiat eri tavoin. Myös se, että nämä ohjeet ovat kirjattu lakiin eikä varsinaista kansankielistä ohjeistusta ole olemassa, vaikeuttaa näiden periaatteiden soveltamista. Eräs

vastaaja on sitä mieltä, että ”valtuuksia olisi ehdottomasti suoraviivaistettava”. Vastaaja pitää pykälää aivan liian monimutkaisina käytännön elämän kannalta.

Vastaajat kokivat, että työnantajalta mahdollisesti saatava ohjeistus selkeyttäisi toimintaa tarkastus- ja haltuunottilanteissa. Osa kertoi, että selkeän ohjeen tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksien käytöstä voisi jakaa henkilökunnalle Wilma-viestinä, kun taas osa toivoi, että asetukset ja ohjeistukset käytäisiin läpi myös suullisesti, esimerkiksi opettajankokouksessa. Yhtenäinen ohjeistus käytännön asioista, eli tilanteissa toimimisesta, sai kannatusta vastaajilta.

4.3 Tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttö sekä voimakeinot

Kyselyssä opettajilta ja rehtoreilta kysyttiin muun muassa, ovatko he työssään joutuneet tilanteeseen, jossa on ollut syytä tarkastaa oppilaan tavarat ja millaisia tavaroita he ovat epäilleet tai todenneet oppilaalla olleen hallussaan ja ovatko he mahdollisesti joutuneet käyttämään voimakeinoja saadakseen kielletyn esineen tai aineen haltuunsa.

4.3.1 Tilanteet, joissa oppilaan on epäilty tai todettu pitävän hallussaan jotakin kiellettyä

Yhteensä 66 vastaajaa kertoi olleensa tilanteessa, jossa oppilaan on epäilty tai todettu pitävän hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapito on lailla kielletty tai joka häiritsee opetusta tai oppimista tai ovat omiaan aiheuttamaan vaaraa oppilaalle itselleen tai muille oppilaille.

Huomattavasti yleisin tilanne oli se, että oppilaalta on poistettu käytöstään opituntia häiritsevä esine, kuten esimerkiksi matkapuhelin. Seuraavaksi yleisin tilanne oli, että oppilaalla on epäilty tai todettu olleen hallussaan jotakin alaikäiseltä kiellettyä, kuten tupakointivälineitä, alkoholia tai muita päihteitä. (Taulukko 2.) Avoimeen kommentointiin varattuun kysymykseen eräs vastaaja oli kertonut tilanteen, johon hän oli työnsä puitteissa joutunut: ”Ysiluokkalaiset lähdössä luokkaretkibussiin. Eräs oppilas tulee kertomaan, että luokkatoverilla on nuuskaa. Minä ja toinen opettaja menemme oppilaan luo. Koska olin hänen

luokanohjaajansa, pyysin häntä antamaan nuuskarasian minulle. Hän luovutti sen vapaaehtoisesti. Otin yhteyttä huoltajaan, joka voisi halutessaan saada esineen haltuunsa. Hän pyysi heittämään rasian roskiin.”.

Myös esineet, jotka ovat omiaan aiheuttamaan vaaraa oppilaalle itselleen tai muille, ovat suhteellisen yleisiä tarkastusten yhteydessä. 17 vastaajaa 66:sta kertoi joutuneensa tarkastamaan oppilaan tavarat, koska oli epäillyt tai todennut oppilaalla olleen tällaisia tavaroita hallussaan. Esineet ja aineet, joiden hallussapito on luvanvaraista, kuten aseet, ovat harvinaisia. Vain neljä kyselyyn vastannutta henkilöä olivat joutuneet tilanteeseen, jossa oppilaan tarkastaminen tällaisten luvanvaraisten esineiden vuoksi oli tarpeellista. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Tilanteet, joissa on epäillyn tai todetun hallussapidon vuoksi ollut tarpeen tarkastaa oppilaan tavarat

	Vastaukset		% vastaajista
	N	%	
Oletteko työssänne joutuneet tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen tarkastaa oppilaan tavaroita, koska olette epäilleet/todenneet, että tällä on hallussaan jotakin,			
joka saattaa vaarantaa oppilaan omaa tai toisen oppilaan turvallisuutta?	17	20,5%	41,5%
jonka hallussapito on alaikäiseltä kiellettyä?	25	30,1%	61,0%
jonka hallussapito on ilman asianmukaista lupaa kiellettyä?	4	4,8%	9,8%
joka häiritsee opetusta tai on haitaksi sille, esimerkiksi matkapuhelin?	37	44,6%	90,2%
Yhteensä	83	100,0%	202,4%

Tilanteet, joissa opettajat ovat epäilleet oppilaan pitävän hallussaan kiellettyjä aineita tai esineitä, ovat melko harvinaisia. Lähes puolet vastaajista kertoivat, että he joutuvat kyseisiin tilanteisiin harvemmin kuin kuukausittain. Kuitenkin kolme vastaajaa 41:stä kertoivat epäilevänsä päivittäin oppilaan pitävän hal-

lussaan kiellettyjä esineitä tai aineita. Kahdeksan vastaajaa kertoi epäilevänsä kiellettyjen esineiden hallussapitoa viikoittain ja 10 kuukausittain. (Liite 2.)

Taulukossa 3 esitellään erot naisten ja miesten välisissä vastauksissa. 76,5 prosenttia miesvastaajista kertoi epäilleensä tai todenneensa oppilaalla olevan hallussaan jotakin kiellettyä, kun taas naisvastaajien vastaava luku oli 57,4 prosenttia. Ei-vastauksia naisvastaajilla (42,6 %) oli huomattavasti useammin kuin miesvastaajilla (23,5 %).

Taulukko 3. Naisten ja miesten väliset erot epäilyissä ja toteamisissa

			Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa hän on epäillyt tai todennut oppilaalla olleen hallussaan jotakin kiellettyä?		Yhteensä
			Kyllä	Ei	
sukupuoli	Nainen	Lukumäärä	27	20	47
		%	57,4%	42,6%	100,0%
	Mies	Lukumäärä	13	4	17
		%	76,5%	23,5%	100,0%
Yhteensä		Lukumäärä	40	24	64
		%	62,5%	37,5%	100,0%

4.3.2 Tilanteet, joissa esineitä tai aineita on jouduttu ottamaan haltuun

67 vastaajasta 46 kertoi joutuneensa ottamaan oppilaalta haltuun esineen tai aineen. Kolme vastaajaa tarkensivat vastaustaan ja he kertoivat, että haltuun otetut esineet ovat olleet päihteitä, kuten tupakat ja punaviini Cokis-pullossa, oppituntia häiritseviä esineitä, kuten matkapuhelin ja laserosoitin, sekä teräaseita, kuten kääntöveitsi ja teräase taskussa.

Haltuunotot ovat suhteellisen harvinaisia kouluissa. Vain neljä vastaajaa kertoivat joutuneensa ottamaan haltuun oppilaiden tavaroita viikoittain. 12 vastaajaa kertoivat haltuunottotilanteiden olevan kuukausittaisia, kun taas huomattavasti suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että haltuunottoja on harvemmin kuin kuukausittain. (Liite 2.)

Naisvastaajista 66,7 prosenttia oli ottanut oppilaalta esineitä tai aineita haltuun. Miesvastaajat joutuivat ottamaan esineitä ja aineita hieman useammin kuin naisvastaajat. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Naisten ja miesten väliset erot haltuunotoissa

			Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen ottaa kiellettyjä esineitä tai aineita haltuun?		Yhteensä
			Kyllä	Ei	
sukupuoli	Nainen	Lukumäärä	32	16	48
		%	66,7%	33,3%	100,0%
	Mies	Lukumäärä	13	4	17
		%	76,5%	23,5%	100,0%
Yhteensä		Lukumäärä	45	20	65
		%	69,2%	30,8%	100,0%

4.3.3 Tilanteet, joissa voimakeinojen käyttö on ollut tarpeellista

Voimakeinojen käyttö esineen tai aineen haltuunottamiseksi on harvinaista Kouvolan yläkouluissa. Vain viisi vastajaa 67:stä kertoivat, että he ovat joutuneet turvautumaan voimakeinoin vaarallisen esineen tai aineen haltuunottamiseksi (Liite 2). Näistä viidestä kolme vastajaa kertoivat, että tällaisia tilanteita on harvemmin kuin kuukausittain.

Miesvastaajat ovat joutuneet käyttämään voimakeinoja useammin kuin naisvastaajat. Lähes joka viides miesvastaaja on joutunut turvautumaan voimakeinoin, kun taas vain joka kahdeskymmenes naisvastaaja on turvautunut voimakeinoin vaarallisen esineen tai aineen haltuunottamiseksi. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Naisten ja miesten välinen ero voimakeinojen käytössä

			Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen käyttää voimakeinoja kielletyn esineen tai aineen haltuunottamiseksi?		Yhteensä
			Kyllä	Ei	
sukupuoli	Nainen	Lukumäärä	2	44	46
		%	4,3%	95,7%	100,0%
	Mies	Lukumäärä	3	13	16
		%	18,8%	81,3%	100,0%
Yhteensä		Lukumäärä	5	57	62
		%	8,1%	91,9%	100,0%

4.4 Kohdistuminen eri luokka-asteisiin

Opettajilta ja rehtoreilta kysyttiin, ovatko tarkastus- ja haltuunotto-tilanteet kohdistuneet johonkin tiettyyn luokka-asteeseen. 67 vastaajasta 54 olivat sitä mieltä, että eriluokka-asteisiin kohdistuvat tarkastukset ja haltuunotot eivät ole todellisuutta.

Kysymyksessä oli mahdollista vastata useampaan kohtaan. Yksi vastaaja kertoi kokevansa, että tarkastuksen kohdistuvat lähinnä 7. ja 8. luokkaan. Kolme vastaajaa oli kertonut, että kohdistuminen koskee 8. ja 9. luokka-asteita. 8. luokkaan kohdistuvat tarkastukset ja haltuunotot olivat yleisimpiä kolmen vastaajan mielestä. 9. luokkaan kohdistuvat tilanteet saivat neljä vastausta. Kaksi vastaajaa oli vastannut jokaiseen kohtaan, joten vastauksen voi tulkita niin, että he eivät koe tarkastusten ja haltuunottojen kohdistuvan mihinkään tiettyyn luokka-asteeseen.

Taulukossa 6 on esitelty, miten vastaukset jakautuivat luokka-asteittain. 7. luokka sai yhteensä kolme vastausta, kun taas 8. ja 9. luokat saivat molemmat yhdeksän vastausta.

Taulukko 6. Kohdistuminen luokka-asteittain

	Vastaukset		% vastaajista
	N	%	
Kohdistuvat 7. luokkaan	3	14,3%	23,1%
Kohdistuvat 8. luokkaan	9	42,9%	69,2%
Kohdistuvat 9. luokkaan	9	42,9%	69,2%
Yhteensä	21	100,0%	161,5%

4.5 Lakimuutoksen merkittävyys

Suuri osa vastaajista koki, että lakimuutos on ollut heidän työn kannalta merkittävä, ja että se on selkeyttänyt useissa tilanteissa toimimista sekä työrauhan ylläpitämistä ja turvallisuutta. Eräs vastaaja viittaa vastauksessaan siihen, että opettajien ja rehtoreiden tulee toimia aina täsmälleen oikein ja oikeudenmukaisesti ja siksi pitää lakimuutosta hyvänä asiana. Lakimuutoksen koettiin myös lisänneen opettajien ja rehtoreiden turvallisuuden tunnetta.

Opettajien ja rehtorien kokemukset kouluympäristön turvallisuuden vahvistamisesta ovat lakimuutoksen johdosta lisääntyneet. Erään vastaajan mukaan ”koulumaailma on täynnä päihteitä ja teräaseita sekä räjähteitä” ja toinen vastaaja on vastauksessaan kertonut, että lakimuutos ”lisää opettajan mahdollisuuksia puuttua mahdollisiin vaaratilanteisiin”. Lakimuutoksen myötä ”vaaralliset esineet saadaan nopeasti pois oppilaalta” nopeammin ja helpommin. Vastaajien mukaan oppilaat tuntuvatkin tietävän, että kouluun ei kannata tuoda mitä tahansa, koska näin tehdessä tavarat voivat joutua opettajan tai rehtorin tarkastamiksi ja haltuun ottamiksi.

Vastaajien mielestä koulurauha on parantunut jo sillä, että oppilaille on kerrottu asiasta. Eräs vastaaja viittaa vastauksessaan oppilaiden tietoisuuteen lainpykälistä: ”Aiemmin kuulin paljon ”sulla ei oo oikeutta”-tyyppistä inttämistä”. Toinen vastaaja kertoo, että aikaisemmat ”et voi tehdä mitään, lällällä”-vastaan hankaamiset ovat jääneet pois. Opettajien oikeuksiin liittyvät ongelmat ovat vähentyneet ja mainitut oppilaiden vastaan hankaaminen sekä ”int-

täminen” ja ”lällättely” ovat huomattavasti harventuneet. Oppilaat antavat opimista häiritsevät tai vaarantavat esineet ja aineet vapaaehtoisesti pois, ja lähes aina pelkkä sanallinen kehotus luovuttaa esine riittä. Pelkän sanallisen kiellon teho on aiempaan verrattuna parantunut, koska oppilaat tietävät, mitä oikeuksia opettajalla ja rehtorilla on. Yksi vastaaja viittaakin lakimuutoksen ennaltaehkäisevään vaikutukseen.

Joidenkin vastaajien mielestä lakimuutos on tärkeä ja hyödyllinen, mutta vain ääritapauksissa. Osa vastaajista kokee, että aikaisemmin ennen lakimuutosta, kun oppilasta kehoitettiin luovuttamaan tavara, se riitti ja riittää yhä nykyäänkin. Kehotus saatettiin joutua esittämään useaan kertaan, mutta lopulta oppilas totteli. Vastaajat ovat tyytyväisiä, että ”nyt on oikeus vaaratilanteessa lopettaa vaaratilanne, ennen ei ollut siihen oikeutta”, mikäli muuten rauhallinen tilanne muuttuisi jostakin syystä uhkaavaksi.

Pieni osa vastaajista kertoi, että lakimuutos ei ole ollut heidän työnsä kannalta merkittävä. Osa näin vastanneista ei ole vielä joutunut tilanteeseen, jossa tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksien käyttö olisi ollut tarpeellista ja eräs vastaaja kertoo, että ”olipa laki mikä hyvänsä, jos oppilaalla olisi esim. puukko, niin ottaisain pois”. Toinen vastaaja sanoo, että ilman lakimuutoksen tuomia oikeuksiaikin olisi pärjätty hyvin ja lisää vielä, että hänen mielestään ”fyysinen ottelu oppilaan kanssa ei ole tarkoituksenmukaista enää yläluokilla”.

5 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI

5.1 Ammatissaoloajan vaikutus tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttöön

Korkeintaan viisi vuotta työskennelleistä vastaajista vain noin joka toinen (42,9 %) oli joutunut tilanteeseen, jossa oli joko epäillyt tai todennut oppilaan pitävän hallussaan jotakin kiellettyä. Kolme vastaajaa seitsemästä kertoi ottaneensa oppilaalta haltuun jonkin esineen tai aineen. Yksikään vastaaja ei ollut joutunut turvautumaan voimakeinojen käyttöön.

5–10 vuotta työskennelleiden joukossa oli jo enemmän niitä, jotka kertoivat epäilleensä tai todenneensa oppilaan pitävän hallussaan kiellettyjä esineitä

(56,3 %). Kun vastaajilta kysyttiin, onko tavaroita tai esineitä ollut tarpeen ottaa haltuun, jopa 13 vastaajaa 16:sta vastasi ”kyllä”. Yksi vastaaja oli joutunut käyttämään voimakeinoja esineen haltuun ottamiseksi.

10–20 vuotta työskennelleiden vastauksia tarkastellessa oikeuksien käytön yleisyys lisääntyy. 26 vastaajasta 73,1 % kertoi epäilleensä tai todenneensa oppilaalla olevan hallussaan jotakin kiellettyä. Tavaroiden haltuunotto-tilanteita oli ollut yhtä monella vastaajalla. Voimakeinojen käyttämiseen oli turvautunut kolme vastaajaa.

20–30 vuotta työskennelleiden vastaajien vastaukset eroavat hieman 10–20 vuotta työskennelleiden vastauksista. Vastaajista 41,7 % kertoi epäilleensä tai todenneensa oppilaalla olevan hallussaan jotakin kiellettyä, kun taas puolet vastaajista ovat joutuneet ottamaan näitä kiellettyjä esineitä haltuunsa. Yhdenkään vastaajan ei ole ollut tarpeen käyttää voimakeinoja.

Yli 30 vuotta työskennelleet ovat olleet ahkerimpia tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käyttäjiä. Kuudesta vastaajasta 66,7 % kertoi epäilleensä tai todenneensa, että oppilaalla on hallussaan kiellettyjä esineitä tai aineita. Kuuden vastaajan joukosta viisi (83,3 %) kertoi joutuneensa ottamaan haltuun jonkin oppilaan hallussaan pitämän tavaran. Voimakeinoihin ei ollut joutunut turvautumaan kuitenkaan kuin yksi vastaaja kuudesta.

Tutkimustulokset osoittavat, että opettajan ja rehtorin työkokemuksella on hieman merkitystä siihen, kuinka ahkerasti tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksia käytetään. Väite ”mitä pidempi opettajan tai rehtorin ammatissaoloaika on, sitä enemmän tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksia käytetään” näyttää tutkimustulosten valossa pitävän lähes paikkansa. Vastaajat, joilla on vähän työkokemusta käyttävät oikeuksiaan harvemmin kuin ne vastaajat, jotka ovat työskennelleet yli 10 vuotta.

Mitään tarkkaa määritelmää tarkastus- ja haltuunotto-oikeuden käytöstä ei kuitenkaan voida tehdä ammatissaoloajan perusteella. 5–10 vuotta, 10–20 vuotta ja yli 30 vuotta työskennelleet opettajat ja rehtorit olivat tutkimuksen perusteella ahkerimpia esineiden ja aineiden haltuun ottajia ja näillä vastaajaryhmillä oli myös eniten epäilyjä ja toteamuksia koskien kiellettyä omaisuutta. 10–20 vuot-

ta työskennelleet olivat myös joutuneet turvautumaan voimakeinoihin kielletyn esineen tai aineen haltuunottamiseksi useammin kuin muut vastaajaryhmät.

20–30 vuotta työskennelleet vastaajat tuovat poikkeaman tutkimustuloksiin. Ennen kyseisen vastaajaryhmän vastauksia tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksien käyttö lisääntyi pidemmän työkokemuksen myötä, mutta tämän vastaajaryhmän kohdalla näyttää, että omaisuuden tarkastuksia ja haltuunottoja tehdään hieman vähemmän.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että opettajan ja rehtorin ammatissaoloaika ei suinkaan vähennä tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksien käyttöä, vaan päinvastoin lisää niitä. Tähän voi olla syynä opettajan ja rehtorin työkokemuksen myötä saama ”toimintavarmuus”, eli uskallus käyttää heille suotuja oikeuksia. Kauan työskennelleen opettajan ja rehtorin auktoriteetilla ei täten näytä olevan vaikutusta oppilaan toimintaan.

5.2 Alueelliset eroavaisuudet

Kyselyssä kysyttiin vastaajan työskentelykoulua. Kysymyksen avulla oli tarkoitus selvittää, onko koulujen välillä mahdollisesti alueellisia eroja. Kysymyskohtaisten tulosten perusteella otettiin tarkasteluun ne neljä koulua, jotka olivat saaneet suhteellisesti eniten ”kyllä”-vastauksia. Suhteutus toteutettiin jakamalla kaikkien koulujen ”kyllä”-vastausten prosentuaalinen osuus kaikkien koulujen ”ei”-vastausten prosentuaalisella osuudella. Näin saatiin suhdeluku, jonka perusteella kouluja vertailtiin. Koska koulujen suhdeluvut ovat kysymyskohtaisia eivätkä samat koulut saaneet jokaisessa kysymyksessä samoja suhdelukuja, on vertailuun otettu yhteensä seitsemän yläkoulua. Taulukot prosentuaalisine osuuksineen ja suhdelukuineen löytyvät liitteestä 3.

Kyselyssä kysyttiin, onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on epäillyt tai todennut, että oppilaalla on hallussaan jotakin kiellettyä. Suhteellisesti eniten ”kyllä”-vastauksia saatiin Urheilupuiston koulusta, Elimäen koulusta, Kouvolan yhteiskoulusta ja Myllykosken yhteiskoulusta. Kappaleen lopussa olevassa taulukossa 7 ne näkyvät kohdassa ”Epäily/toteaminen”.

Kohdassa ”Haltuunotto” ovat ne koulut, joissa esiintyi suhteellisesti eniten omaisuuden haltuunottoja. Suhteellisesti eniten ”kyllä”-vastauksia saatiin Eskolanmäen koulusta, Kymintehtaan koulusta, Urheilupuiston koulusta sekä Valkealan yläkoulusta. (Taulukko 7.) Eskolanmäen koulu erottuu tilastosta selkeästi, koska vastaajista kukaan ei ollut vastannut ”Ei”. Kymintehtaan koulun tulos ei anna totuudenmukaista kuvaa koko koulusta, sillä koko koulusta vastauksia saatiin vain yksi.

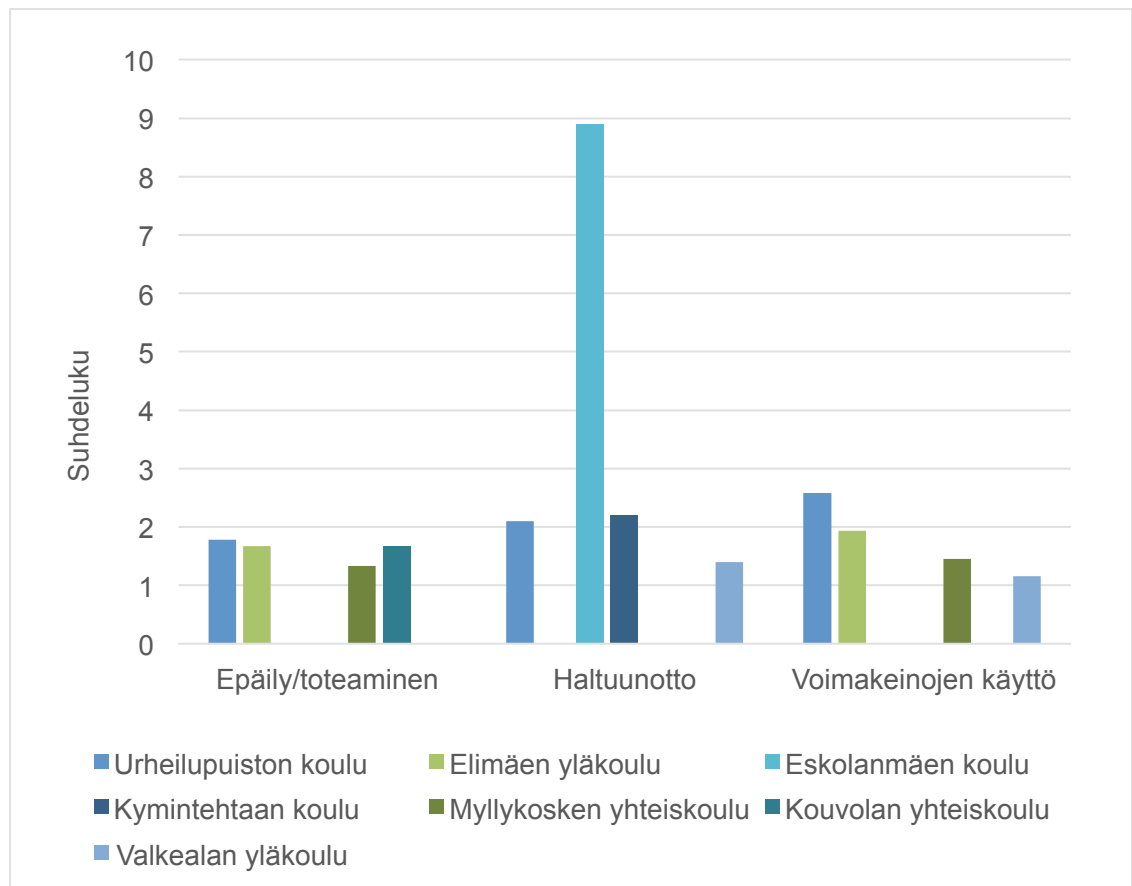
Viimeinen sarake ”Voimakeinojen käyttö” kertoo nimensä mukaisestikin sen, onko voimakeinojen käyttöoikeutta hyödynnetty kouluissa. Eniten suhteellisia ”kyllä”-vastauksia saatiin Urheilupuiston koulusta, Elimäen yläkoulusta, Myllykosken yhteiskoulusta sekä Valkealan yläkoulusta (Taulukko 7) ja taulukkoa (Liite 3) tutkimalla huomaakin, että nämä olivat ainoat koulut, joissa voimakeinoin on jouduttu turvautumaan.

Näiden tulosten valossa voidaan todeta, että selvästi eniten tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta on hyödynnetty Urheilupuiston koulussa sekä Elimäen koulussa. Myös Eskolanmäen koulussa on jouduttu hyödyntämään kyseisiä oikeuksia muita kouluja enemmän. Kymintehtaan koulun, Myllykosken yhteiskoulun ja Kouvolan yhteiskoulun välillä suuria eroja ei ollut. Rauhallisimpia kouluja tutkimuksen perusteella näyttäisivät olevan Valkealan yläkoulu, Hirvelän koulu, Inkeröisten yhteiskoulu sekä Naukion koulu.

Mitään tiettyä kaavaa ei voida tutkimustulosten perusteella muodostaa sille, että esimerkiksi Kouvolan keskustassa sijaitsevat koulut olisivat muita, niin sanotusti ”syrjäseutujen”, yläkouluja rauhattomampia. Huomattavaa on kuitenkin se, että voimakeinoja on jouduttu Kouvolan yläkouluissa käyttämään vain harvoin. Kyselyssä mukana olleista 11 koulusta vain neljässä oli jouduttu turvautumaan voimakeinoin omaisuuden haltuunottamiseksi.

Tutkimustuloksia ei voida pitää täysin yleistettävänä, sillä kuten aiemmin on mainittu, Kymintehtaan koulusta saatiin vain yksi vastaus, kun taas Valkealan yläkoulusta saatiin kaikkein eniten vastauksia, yhteensä 12 vastausta (Liite 2). Voi olla, että tutkimustulokset olisivat olleen täysin erilaiset, mikäli vastauksia olisi saatu kaikista kouluista enemmän.

Taulukko 7. Vastaukset ryhmiteltynä kouluittain ja tilanteittain

5.3 Tarkastusten ja haltuunottojen useus

Kyselyssä kysyttiin, kuinka usein opettajat ja rehtorit kohtaavat tilanteita, joissa he joko epäilevät tai toteavat oppilaan pitävän hallussaan jotakin kiellettyä, kuinka usein he joutuvat ottamaan kiellettyjä esineitä haltuun ja kuinka usein he joutuvat turvautumaan voimakeinojen käyttöön. Tulokset olivat odotetun kaltaisia. Lievin tilanne, eli epäily tai todettu hallussapito, oli yleisin, kun taas vakavin, eli voimakeinojen käyttö, oli huomattavan paljon harvinaisempi.

Tuloksissa on kuitenkin huomattavissa yhtenäisyyttä edellisessä luvussa käsitellyn alueellisuuden kanssa. Ne vastaajat, jotka kertoivat epäilleensä tai todenneensa oppilaan pitävän hallussaan kiellettyjä esineitä päivittäin, olivat Urheilupuiston koulusta, Elimäen koulusta ja Kouvolan yhteiskoulusta. Urheilupuiston koulu sekä Elimäen koulu olivat niitä kouluja, joissa tarkastus- ja haltuunotto-oikeutta on hyödynnetty kaikkein ahkerimmin. Kun epäilyjä ja to-

teamuksia tarkastellaan viikkotasolla, edellä mainittujen koulujen joukkoon liittyvät Hirvelän koulu, Valkealan yläkoulu sekä Myllykosken yhteiskoulu.

Haltuunotto- ja tarkastusoikeutta hyödynnetään sen sijaan harvemmin. Yksikään vastaaja ei kertonut joutuvansa tällaiseen tilanteeseen päivittäin, mutta viikoittain tavaroita tarkastetaan tai otetaan haltuun Valkealan yläkoulussa, Eskolanmäen koulussa, Kouvolan yhteiskoulussa sekä Elimäen koulussa. Kuukausittain omaisuutta tarkastetaan tai otetaan haltuun Urheilupuiston koulussa, Hirvelän koulussa, Myllykosken yhteiskoulussa sekä Naukion koulussa.

Voimakeinoja joudutaan käyttämään vain harvoin. Kolme vastaajaa kertoi käyttäneensä voimakeinoja ottaakseen vaarallisen tai häiritsevän esineen haltuunsa. Nämä vastaajat työskentelivät Valkealan yläkoulussa, Elimäen koulussa sekä Urheilupuiston koulussa.

6 POHDINTA

Tarkasteltaessa tulosten luotettavuutta voidaan todeta, että tulokset eivät välttämättä ole täysin luotettavia, sillä ne perustuvat opettajien sekä rehtoreiden omiin kokemuksiin sekä havaintoihin. Tilanteen uhkaavuus ja väkivallan tarpeellisuus ovat tässä tutkimuksessa subjektiivisia käsitteitä. Toinen opettaja saattaa kokea tilanteen eri tavalla kuin toinen opettaja. Opettajan ja rehtorin työkokemuksella on tässä asiassa vaikutusta; kauemmin työskennelleelle opettajalle tai rehtorille on työkokemuksen myötä kehittynyt ”pelisilmä”, jolla muun muassa uhkaavien tilanteiden arviointi on helpompaa. Ensimmäistä kertaa uhkaavaan tilanteeseen joutuva opettaja toimii tilanteissa enemmän vaitonvaraisesti kuin useampia vuosia työskennellyt opettaja, jonka toiminta tilanteissa on rationaalisempaa.

Toinen tutkimuksen luotettavuutta vähentävä seikka on se, että vastauksia saatiin suhteellisen vähän. Kyselyn vastausprosentti on 27,8 %, mikä tarkoittaa, että tutkimuksessa on mukana vain noin neljännes kaikista Kouvolan opettajista ja rehtoreista. Laajempi otos olisi tuonut tutkimukselle yleistettävyyttä sekä lisännyt sen käyttökelpoisuutta toimeksiantajan näkökulmasta.

Kyselytutkimuksen avulla saatiin vastaukset niihin kysymyksiin, joihin lähdettiin hakemaan selvitystä opinnäytetyöprosessin alussa. Tutkimuksessa selvisi, kuinka usein tarkastus- ja haltuunotto-oikeuksia on jouduttu käyttämään ja mikä oli voimakeinojen käytön osuus näissä tilanteissa. Tutkimuksessa selvitettiin myös se, ovatko opettajat ja rehtorit tietoisia lain tuomista oikeuksista sekä se, mistä he haluaisivat työnantajaltaan lisätietoa. Nämä olivat toimeksiantajan näkökulmasta tärkeimpiä kysymyksiä.

Kouvolan kaupungin yläkoulut vaikuttaisivat tutkimuksen perusteella olevan melko rauhallisia kouluja. Sitä, miten rauhallisia Kouvolan yläkoulut ovat suhteessa muihin Suomen yläkouluihin, on kuitenkin vaikea kertoa. Kaupunkien välistä vertailua on vaikea tehdä, sillä tiedossani ei ole, että vastaavanlaista tutkimusta olisi aikaisemmin tehty toisessa kaupungissa.

Kyselyssä olisi ollut tarpeellista kysyä, ovat tietävätkö opettajat ja rehtorit, millaisten esineiden ja aineiden hallussapito yleensä ottaen on oppilaalle kiellettyä. Näin olisi selvinnyt se, johtuuko haltuunottojen suhteellinen harvinaisuus siitä, että opettajat ja rehtorit eivät täysin tiedä, millaisten esineiden hallussa pitäminen on tosiasiaa kiellettyä.

LÄHTEET

Hallituksen esitys 66/2013.

Hallituksen esitys 205/2002.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

mtv.fi. 2013a. 45 minuuttia: Koska opettaja saa käyttää voimakeinoja?. Saatavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/45-minuuttia-koska-opettaja-saa-kayttaa-voimakeinoja/1902570> [viitattu 10.10.2014].

mtv.fi. 2013b. Opettaja työntämiskohusta: Ei vaihtoehtoa, oppilas roikkui karmissa kuin hämähäkkimies. Saatavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/opettaja-tyontamiskohusta-ei-vaihtoehtoa-oppilas-roikkui-karmissa-kuin-hamahakkimies/1901760> [viitattu 11.10.2014].

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 70/2002.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 35/2013.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Tikkanen, T. 2014. Lupa puuttua. Opettaja 1-2/2014. s. 10-11.

Kysely Kouvolan kaupungin YLÄKOULUJEN opettajille ja rehtoreille

Hei! Olen oikeustradenomiopiskelija Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni perusopetuslain muutoksista, jotka astuivat voimaan 1.1.2014.

Perusopetuslain muutoksen ansiosta koulun rehtorin ja opettajien oikeus tarkastaa ja ottaa haltuun esineitä ja aineita laajentui. Näihin esineisiin ja aineisiin kuuluu se omaisuus, jonka katsotaan olevan haitaksi opetukselle tai vaaraksi muille oppilaille tai tarkastettavalle oppilaalle itselleen.

Toteuttaakseni tutkimukseni tarvitsen kuitenkin teidän apuanne. Olen kiinnostunut kullemaan teidän kokemuksianne lakimuutoksen tuomista oikeuksista ja siitä, miten olette muutosta työssänne käyttäneet. Kyselyssä on kyllä/ei-kysymyksiä ja muutama avoin kysymys. Vastaaminen vie aikaa noin 15 minuuttia. **Kyselyyn saa vastata vain ker-**
ran.

Kiitän jokaista vastaajaa jo etukäteen!

1. Sukupuolenne?

- Nainen
- Mies

2. Kuinka kauan olette työskennellyt opettajana?

- Alle vuoden
- 1 - 5 vuotta
- 5 - 10 vuotta
- 10 - 20 vuotta
- 20 - 30 vuotta
- Yli 30 vuotta

3. Missä Kouvolan yläkoulussa työskentelette?

- Elimäen yläkoulu
- Eskolanmäen koulu (luokat 7-9)
- Hirvelän koulu

- Inkeröisten yhteiskoulu
- Kouvolan yhteiskoulu
- Kymintehtaan koulu
- Myllykosken yhteiskoulu
- Naukion yhtenäiskoulu
- Urheilupuiston koulu
- Valkealan yläkoulu

4. Oletteko ollut tietoinen perusopetuslain muutoksesta?

- Kyllä
- En

5. Tarkastustilanne on tarkasti lain määrittelemä. Rastita, mikäli **ETTE** ole ollut tietoinen jostakin seuraavista asioista:

- tarkastuksessa on noudatettava hienotunteisuutta
- tarkastuksessa on kunnioitettava oppilaan henkilökohtaista koskemattomuutta ja yksityisyyttä
- oppilaalle on ilmoitettava tarkastuksen syy
- tarkastajan on oltava samaa sukupuolta tarkastettavan oppilaan kanssa
- tarkastajan lisäksi paikalla on oltava toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva
- paikalla on oltava läsnä oppilaan valitsema henkilökuntaan kuuluva, mikäli tämä niin pyytää

6. Koetteko edellisessä kysymyksessä mainitut lain määrittelemät toimintaohjeet vaikeaselkoisiksi?

- Kyllä
- En

7. Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen "Kyllä", niin millä tavalla?

8. Mikäli koette, ettei teitä ole ohjeistettu työnantajanne puolesta toimimaan lain vaatimusten mukaisesti, niin mistä asioista haluaisitte työnantajaltanne lisää tietoa?

9. Oletteko työssänne joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen tarkastaa oppilaan tavaroita, koska olette epäilleet/todenneet, että tällä on hallussaan jotakin,

- joka saattaa vaarantaa oppilaan omaa tai toisen oppilaan turvallisuutta?
- jonka hallussapito on alaikäiseltä kiellettyä?
- jonka hallussapito ilman asianmukaistalupaa on kiellettyä?
- joka häiritsee opetusta tai on haitaksi sille, esimerkiksi matkapuhelin?
- En ole joutunut kyseiseen tilanteeseen

10. Oman arvionne mukaan, kuinka usein olette epäilleet, että oppilaalla on hallussaan esineitä tai aineita, joiden hallussapito on kiellettyä?

- Useamman kerran päivässä
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin

11. Oletteko työssänne joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen ottaa haltuun oppilaan tavaroita tai tarkastaa ne?

- Kyllä
- En

12. Oman arvionne mukaan, kuinka usein olette työssänne joutunut ottamaan haltuun esineitä tai aineita?

- Useamman kerran päivässä
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin

13. Oletteko työssänne joutuneet tilanteeseen, jossa esineen tai omaisuuden haltuun ottamiseksi on ollut tarpeen käyttää voimakeinoja?

Kyllä

En

14. Oman arvionne mukaan, kuinka usein joudutte käyttämään voimakeinoja omaisuuden haltuunottamiseksi?

Useamman kerran päivässä

Päivittäin

Viikoittain

Kuukausittain

Harvemmin

15. Millaisia esineitä olette joutunut epäilyksenne/toteamuksenne/voimakeinojen käytön yhteydessä ottamaan haltuun? Jätä tyhjäksi, mikäli ette ole joutunut ko. tilanteisiin.

16. Koetteko, että omaisuuden haltuunotot ja tarkastukset kohdistuvat johonkin tiettyyn luokka-asteeseen? Voit valita useamman vaihtoehdon.

7. luokkaan

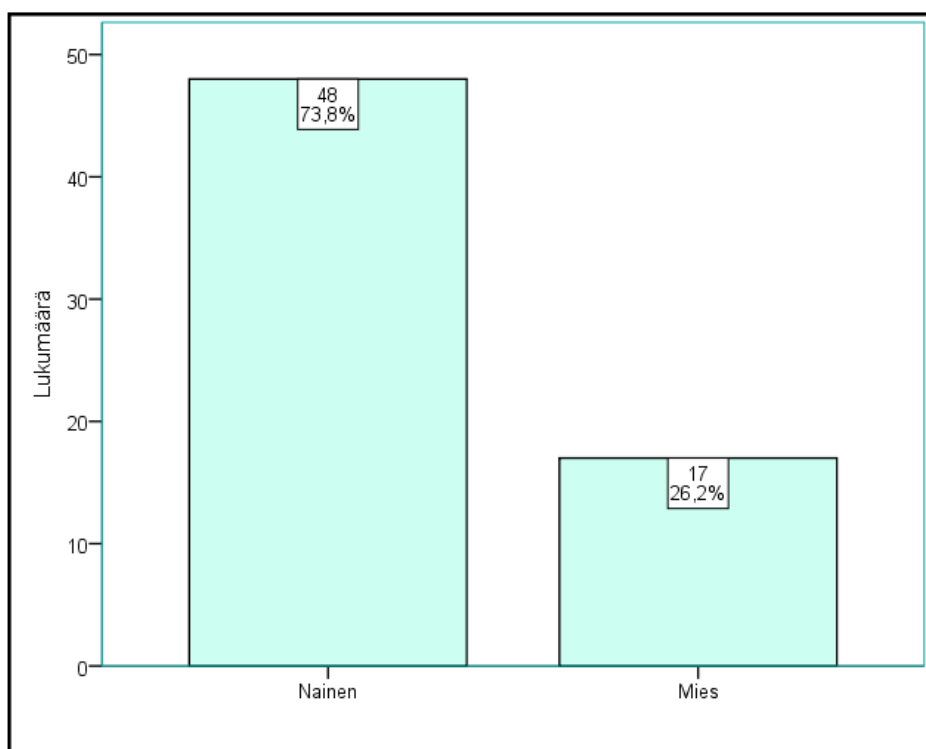
8. luokkaan

9. luokkaan

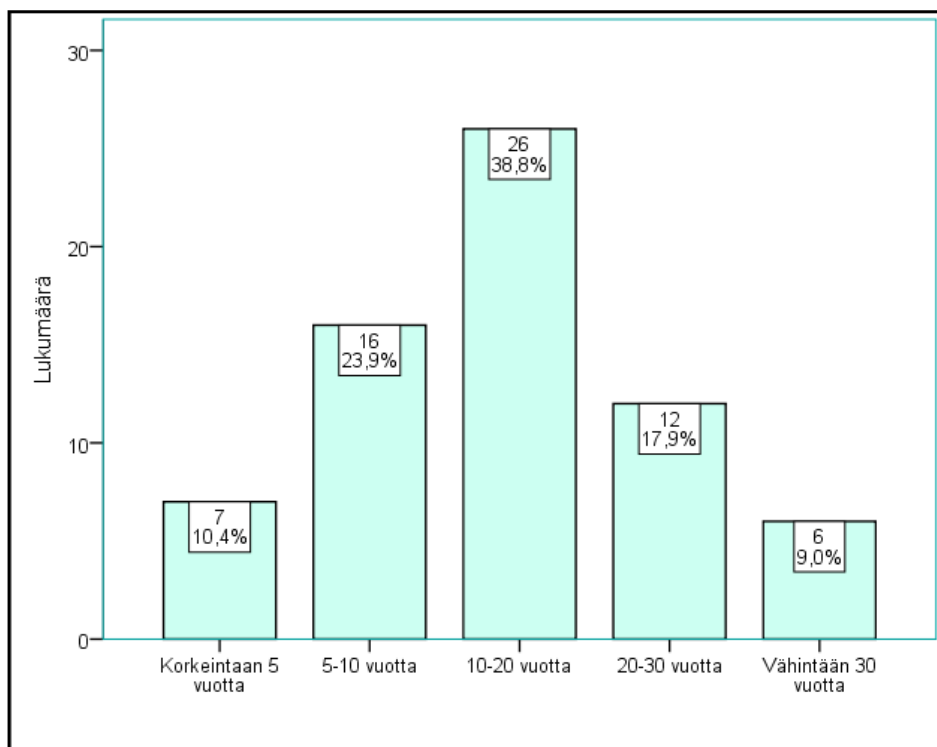
En koe

17. Koetteko, että lakimuutos on ollut työnne kannalta merkittävä? Jos kyllä, niin millä tavalla?

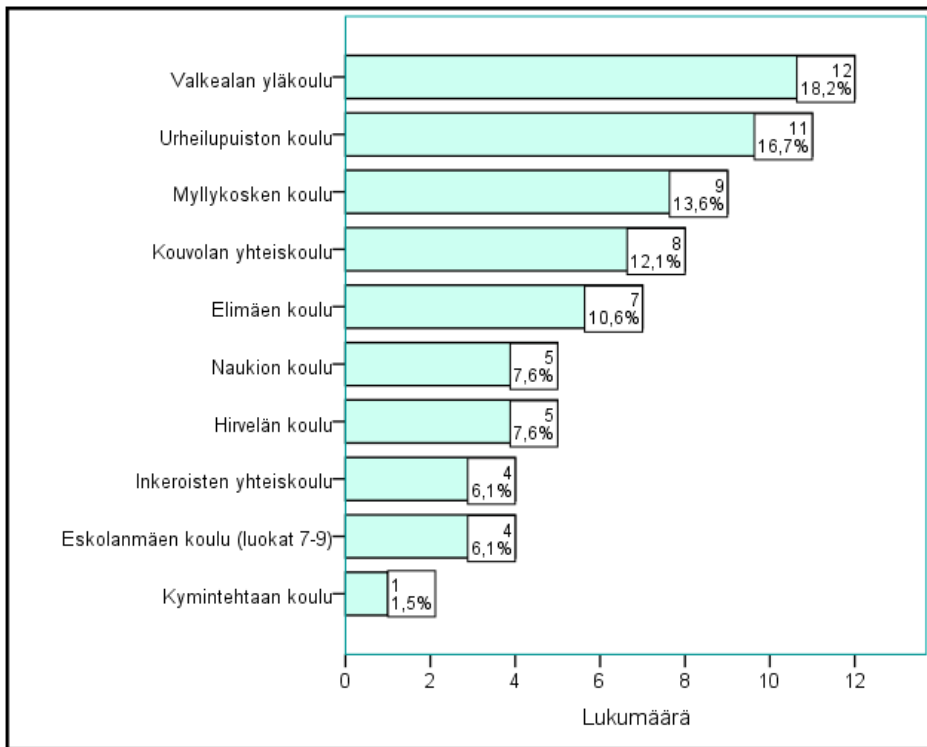
18. Halutessanne voitte alla olevaan kenttään kertoa kommenttejanne asiaan liittyen. Voitte kuvailla vapaasanaisesti, kuinka olette tarkastus- ja haltuunottoilanteissa toimineet tai jättää muita kommentteja koskien perusopetuslain muutoksia.

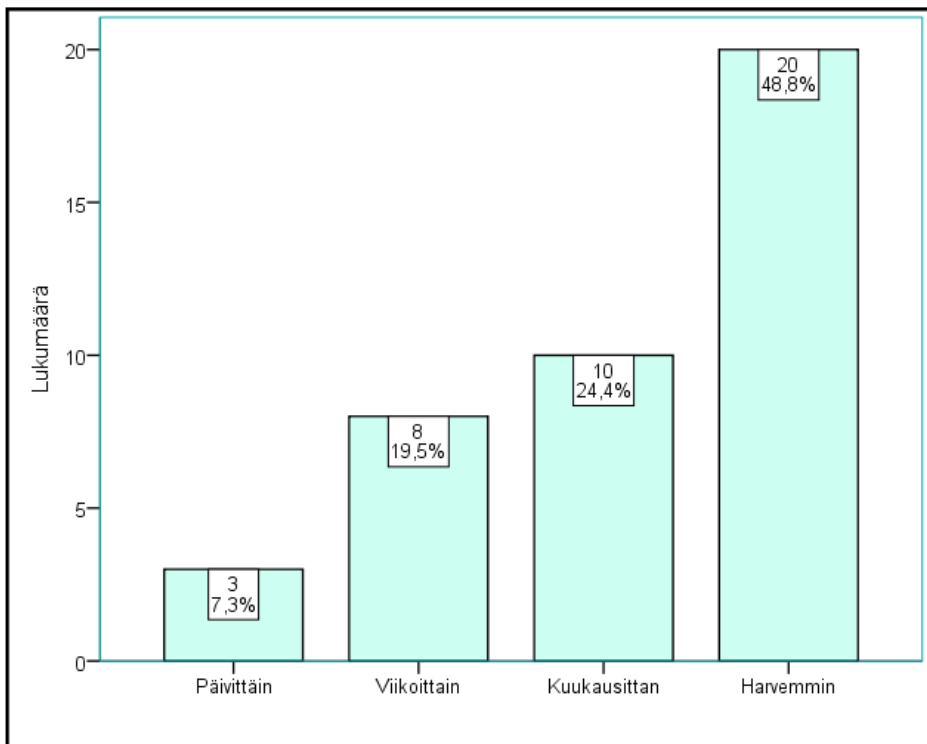
Kuva 1. Vastanneiden sukupuolijakauma, n=65

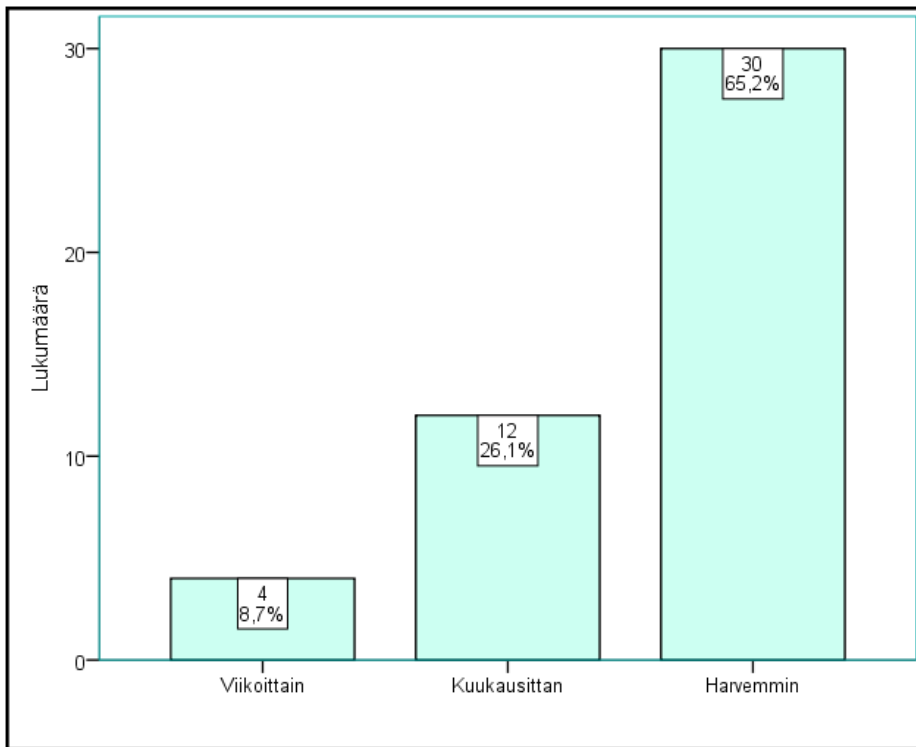
Kuva 2. Vastanneiden ammatissa oloaika, n=67

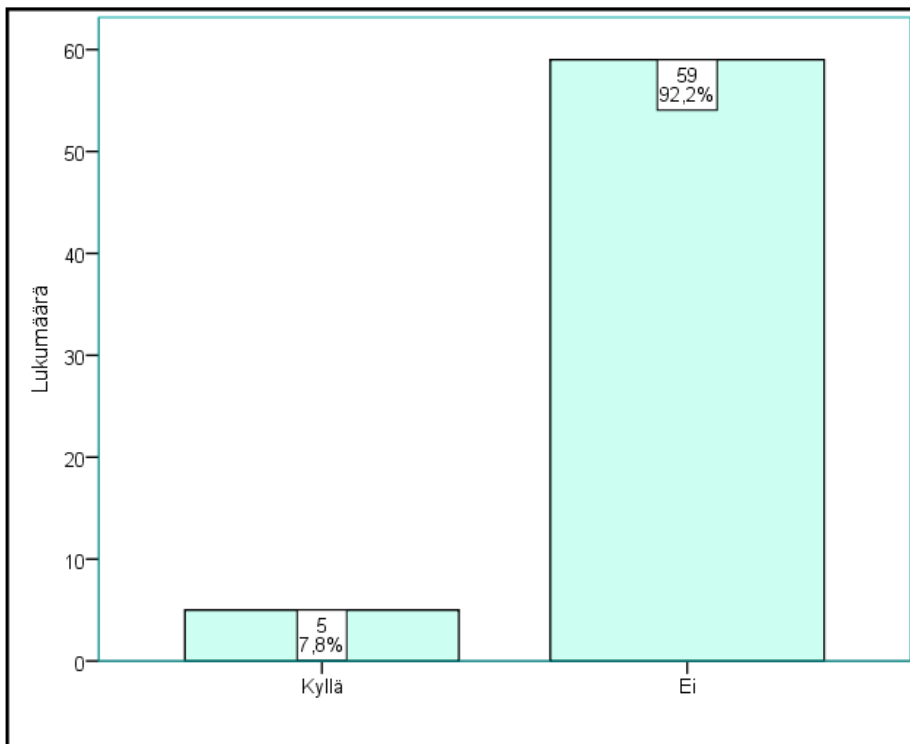
Kuva 3. Vastanneiden työskentelykoulu, n=66

Kuva 4. Epäilyn tai todetun hallussa pidon takia tehtyjen tarkastusten tai haltuunottojen useus, n=41

Kuva 5. Haltuunottojen useus, n=46

Kuva 6. Esineiden tai aineiden haltuunotto voimakeinoin, n=67

Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on epäillyt tai todennut oppilaalla olleen hallussaan jotakin kiellettyä?					
			Kaikista kouluista		Suhdeluku
	Kyllä	Ei	Kyllä %	Ei %	
Elimäen koulu	5	2	12,8	7,7	1,67
Eskolanmäen koulu	2	2	5,1	7,7	0,67
Hirvelän koulu	2	3	5,1	11,5	0,44
Inkeröisten yhteiskoulu	2	2	5,1	7,7	0,67
Kouvolaan yhteiskoulu	5	2	12,8	7,7	1,67
Kymintehtaan koulu	0	1	0,0	3,8	0,00
Myllykosken koulu	6	3	15,4	11,5	1,33
Naukion koulu	2	3	5,1	11,5	0,44
Urheilupuiston koulu	8	3	20,5	11,5	1,78
Valkealan yläkoulu	7	5	17,9	19,2	0,93
YHTEENSÄ	39	26	100,0	100,0	

Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen ottaa haltuun oppilaan omaisuutta?					
			Kaikista kouluista		Suhdeluku
	Kyllä	Ei	Kyllä %	Ei %	
Elimäen koulu	5	2	11,1	9,5	1,17
Eskolanmäen koulu	4	0	8,9	0,0	8,90
Hirvelän koulu	2	3	4,4	14,3	0,31
Inkeröisten yhteiskoulu	2	2	4,4	9,5	0,47
Kouvolaan yhteiskoulu	5	3	11,1	14,3	0,78
Kymintehtaan koulu	1	0	2,2	0,0	2,20
Myllykosken koulu	5	4	11,1	19,0	0,58
Naukion koulu	3	2	6,7	9,5	0,70
Urheilupuiston koulu	9	2	20,0	9,5	2,10
Valkealan yläkoulu	9	3	20,0	14,3	1,40
YHTEENSÄ	45	21	100,0	100,0	

Onko vastaaja joutunut tilanteeseen, jossa on ollut tarpeen käyttää voimakeinoja esineen tai aineen haltuunottamiseksi?					
			Kaikista kouluista		Suhdeluku
	Kyllä	Ei	Kyllä %	Ei %	
Elimäen koulu	1	6	20	10,3	1,93
Eskolanmäen koulu	0	4	0	6,9	0,00
Hirvelän koulu	0	4	0	6,9	0,00
Inkeröisten yhteiskoulu	0	3	0	5,2	0,00
Kouvolaan yhteiskoulu	0	8	0	13,8	0,00
Kymintehtaan koulu	0	1	0	1,7	0,00
Myllykosken koulu	1	8	20	13,8	1,45
Naukion koulu	0	5	0	8,6	0,00
Urheilupuiston koulu	2	9	40	15,5	2,58
Valkealan yläkoulu	1	10	20	17,2	1,16
YHTEENSÄ	5	58	100,0	100,0	